

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 347

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Magdalena Rękas

Grażyna Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-418-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarzyńska: Projekcja opłacalności zbóż i rzepaku w zależności od kosztów uprawy i wyników produkcyjnych	13
Irena Augustyńska-Grzymek: Bezrobocie a emigracja ludności wiejskiej na przykładzie regionu Pomorze i Mazury	22
Ryszard Barczyk: Znaczenie przemian banków komercyjnych w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013	32
Nicoletta Baskiewicz: The role of the process owner in the successive stages of the process management	45
Aneta Bernatowicz: Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesie budowania kapitału pracy przedsiębiorstwa budowlanego	56
Agnieszka Bretyn: Konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej	65
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Dystrybucja produktów na tle pozostałych obszarów wykorzystania Internetu w przedsiębiorstwach sektora żywnościowego (np. woj. podkarpackiego)	75
Sławomir Czetwertyński: Wirtualizacja dóbr informacyjnych na przykładzie usługi „wideo na życzenie”	86
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Koszty żywienia krów w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka	97
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Rynek mikrokredytów – analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec	105
Grzegorz Dybowski: Relacje ekonomiczne w polskim łańcuchu drobiarskim.....	115
Mateusz Folwarski: Analiza zależności wpływu wybranych zmiennych na poziom wynagrodzeń kadr zarządzających w bankach w wybranych krajach	125
Artur Grabowski: Znaczenie ekonomiczne zimowych igrzysk olimpijskich – implikacje dla Polski	134
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: The selected problems of economic development of Mexico at the beginning of the twenty-first century....	144
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analysis of the impact of economies' internationalization in the portfolio management process	155
Anna Horodecka: „Homo oeconomicus” jako podstawa ekonomii – krytyka i alternatywy	166

Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: Franczyza w małych i średnich sklepach spożywczych działających w Polsce.....	184
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modelowanie rynku energii przy użyciu nowoczesnych metod prognostycznych.....	195
Michał Jurek: Model biznesowy banków spółdzielczych w Polsce – ryzyko i wyzwania.....	205
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Wielowymiarowa analiza porównawcza rozwoju regionalnego Polski Wschodniej i Zachodniej.....	215
Janusz Kot, Ewa Kraska: Współpraca jako element działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych w klastrach (na przykładzie regionu świętokrzyskiego).....	228
Andrzej Kowalczyk: Konkurencyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia.....	239
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Alternatywne podejście do analizy efektów BIZ w obszarze produktywności.....	251
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Rola integracji gospodarczej w kształtowaniu procesów rozwojowych – analiza w kontekście kreatywnej destrukcji.....	262
Hanna Kruk: Hipoteza rajów dla zanieczyszczeń – ujęcie teoretyczne.....	272
Anna Krzysztofek: Nowa formuła Respect Index.....	282
Justyna Kujawska: DEA jako metoda oceny niemedycechnych determinantów zdrowia.....	293
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Polski.....	303
Wojciech Leoński: Korzyści i koszty związane ze stosowaniem koncepcji CSR w przedsiębiorstwie.....	314
Józef Łobocki: Rola zakorzenienia lokalnego w warunkach gospodarki globalnej.....	323
Agnieszka Łopatka: Rozwój społeczny z rozróżnieniem płci w aspekcie wskaźnika HDI w Polsce.....	331
Aleksandra Majda: Internal determinants of competitive advantage in Polish and Italian family businesses in the time of knowledge-based economy-comparative analysis.....	341
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analiza przebiegu i realizacji działań zawartych w IV osi „Leader” PROW 2007-2013.....	353
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Przemiarne zróżnicowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa w Polsce.....	363
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Znaczenie zasobów ziemi w działalności rolniczej rolników prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.....	373
Magdalena Ratalewska: Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych.....	382

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Sezonowość bezrobocia w krajach Unii Europejskiej	391
Agnieszka Skoczyła-Tworek: System kontroli wewnętrznej jako strategiczna linia obrony przed ryzykiem korporacyjnym.....	400
Feliks Marek Stawarczyk: Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka	409
Stanisław Swadźba: 10 lat w Unii Europejskiej. Gospodarka Polski na tle pozostałych gospodarek nowych krajów członkowskich	419
Piotr Szajner: System regulacji rynku cukru w UE a funkcjonowanie oligopolu cukrowego w Polsce	431
Jarosław Szostak: Przyczynek do rozważań wokół społecznej gospodarki rynkowej	441
Monika Szyda: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju handlu internetowego w Polsce	454
Piotr Urbanek: Programy partycypacji we własności jako narzędzie kreacji czy destrukcji wartości dla akcjonariuszy	464
Zuzanna Urbanowicz: Wpływ polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego na stabilność cen w strefie euro.....	473
Małgorzata Wachowska: Rola bliskości geograficznej w pozyskiwaniu wiedzy. Badanie cytowań patentowych.....	483
Tatiana Wiśniewska: Funkcjonowanie placówek medycznych w kontekście wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w świetle badań własnych	492
Danuta Wiczak-Roszkowska: Przestrzenne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce	503
Renata Wojciechowska: Schemat wiedzy naukowej w ekonomii	514
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Strukturalny wymiar kapitału społecznego w Polsce.....	522
Grażyna Wolska: CSR jako współczesna koncepcja prowadzenia działalności gospodarczej. Zaangażowanie w ideę CSR przedsiębiorstw w Polsce.	533
Anna Zielińska-Chmielewska: Ocena realizacji strategii finansowych wybranych giełdowych spółek mięsnych w latach 2005-2011	543
Mariusz Zieliński: Koncepcja CSR z perspektywy państwa i przedsiębiorstwa	552
Krzysztof Zmarzłowski: Czynniki różnicujące spożycie piwa w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999-2008.....	561

Summaries

Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarżyńska: The projection of profitability of cereals and oil rapeseed depending on the level of costs of cultivation and production results	21
Irena Augustyńska-Grzymek: Unemployment vs. emigration of rural population on the example of Pomorze and Mazury region.....	31

Ryszard Barczyk: Significance of transformation of commercial banks for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013	44
Nicoletta Baskiewicz: Zadania właściciela procesu w kolejnych etapach zarządzania procesami.....	55
Aneta Bernatowicz: Human resource management in the process of building a construction company's human capital.....	64
Agnieszka Bretyn: Household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries.....	74
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Distribution of products against the background of other areas of using Internet in the food sector enterprises (eg. Podkarpackie Voivodeship).....	85
Sławomir Czetwertyński: The virtualization of information goods on the example of video on demand.....	96
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Costs of feeding cows in farms specializing in milk production	104
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Microcredit market. Polish and German framework.....	114
Grzegorz Dybowski: Economic relationships in Polish poultry meat chain ..	124
Mateusz Folwarski: Analysis of dependencies of influence of selected variables on the level of remuneration of senior management in banks in chosen countries.....	133
Artur Grabowski: The economic impact of the Winter Olympic Games. Recommendation for Poland.....	143
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: Wybrane problemy rozwoju gospodarczego Meksyku na początku XXI wieku	154
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analiza wpływu internacjonalizacji gospodarek na proces zarządzania portfelem	164
Anna Horodecka: Homo oeconomicus, as the basis of economics. Criticism and alternatives	183
Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: The franchise business model in small and medium-sized food stores operating in Poland.....	194
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modeling the energy market using modern forecasting methods.....	204
Michał Jurek: Business model of cooperative banks in Poland. Risks and challenges	214
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Multidimensional comparative analysis of regional development of western and eastern Poland.....	227
Janusz Kot, Ewa Kraska: Cooperation as part of the activities of companies located in clusters (on the example of Świętokrzyskie region).....	238
Andrzej Kowalczyk: Competitiveness of enterprises. Selected issues.....	250

Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: FDI effects on productivity. An alternative approach	261
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: The role of international integration in economic development. Analysis in the context of creative destruction.....	271
Hanna Kruk: Pollution heaven hypothesis. Theoretical approach	281
Anna Krzysztofek: New formula of Respect Index.....	292
Justyna Kujawska: DEA as a method for evaluating of non-medical health determinants.....	302
Paweł Kulpaka: M. Friedman permanent consumption model and Keynesian consumption functions. Empirical verification of the selected theories on the example of Poland	313
Wojciech Leoński: Benefits and costs connected with CSR in enterprises.....	322
Józef Łobocki: The role of local embeddedness under conditions of global economy.....	330
Agnieszka Łopatka: Analysis of social development, including sex indicator by Human Development Index in Poland.....	340
Aleksandra Majda: Źródła przewagi konkurencyjnej firm rodzinnych w Polsce i we Włoszech w czasach gospodarki opartej na wiedzy – analiza porównawcza	352
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analysis of process and realization of activities implemented in IV axis “Leader” of RADP 2007-2013 ..	362
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Spatial differentiation of agriculture productive potential in Poland.....	372
Artur Ostromięcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: The importance of land resources in non-agricultural business of farmers running additional non-agricultural business activity	381
Magdalena Ratalewska: Entrepreneurship in creative sectors.....	390
Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Seasonality of unemployment in EU countries.....	399
Agnieszka Skoczylas-Tworek: The internal control system as a strategic line of defence against corporate risk	408
Feliks Marek Stawarczyk: Minimum wages and employment. Theory and practice.....	418
Stanisław Swadźba: 10 years in the European Union. Polish economy against the background of the new member states.....	430
Piotr Szajner: Sugar market regime in the EU vs. oligopoly in Polish sugar .	440
Jarosław Szostak: Socio-economic growth as a rationale for the social market economy model.....	453
Monika Szyda: Economic determinants of e-commerce development in Poland	463

Piotr Urbanek: Long term incentives programs in the process of creation or destruction of shareholder value	472
Zuzanna Urbanowicz: Impact of monetary policy of the European Central Bank on price stability in the eurozone	482
Małgorzata Wachowska: The role of geographic proximity in knowledge acquisition. A study of patent citations	491
Tatiana Wiśniewska: Functioning of medical facilities in the context of Information and Communication Technology in the light of own research ..	502
Danuta Wiczak-Roszkowska: Spatial diversity of human capital in Poland	513
Renata Wojciechowska: Scientific knowledge scheme in economics	521
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Structural dimension of social capital in Poland	532
Grażyna Wolska: CSR as a modern concept of economic activity. CSR awareness in Poland	542
Anna Zielińska-Chmielewska: Assessment of financial strategies implementation of chosen stock meat enterprises in the period 2005-2011	551
Mariusz Zieliński: The concept of the CSR from the state and the company perspective	560
Krzysztof Zmarzłowski: Factors differentiating beer consumption in Polish households in the years 1999-2008.....	570

Agnieszka Łopatka

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: agnieszka.lopatka@onet.pl

ROZWÓJ SPOŁECZNY Z ROZRÓŻNIENIEM PŁCI W ASPEKCIE WSKAŹNIKA HDI W POLSCE

Streszczenie: W artykule zaprezentowano deskrypcję wskaźnika HDI oraz analizę poziomu rozwoju społecznego w Polsce. Celem opracowania jest eksploracja poszczególnych mierników rozwoju społecznego będących składowymi wskaźnika HDI oraz określenie udziału kobiet i mężczyzn w kontekście tworzenia omawianego miernika w Polsce. W pierwszej części artykułu zaprezentowano charakterystykę wskaźnika HDI wraz z jego poszczególnymi elementami. Druga część opracowania ma natomiast charakter empiryczny i zawiera analizę poszczególnych wyznaczników rozwoju społecznego z podziałem na płeć w Polsce.

Słowa kluczowe: HDI, rozwój społeczny, PKB *per capita*.

DOI: 10.15611/pn.2014.347.31

*Istotne dla wspólnego dobra jest wspieranie jednostek:
ponieważ tylko jednostka może wytworzyć nowe idee,
które niezbędne są społeczeństwu dla jego ciągłego rozwoju,
a także, w istocie, dla uniknięcia wyjałowienia i stagnacji.*

Albert Einstein

1. Wstęp

Współcześnie społeczeństwa poszczególnych państw na świecie ulegają dynamicznym przemianom. Całokształt tych zmian powszechnie określany jest mianem rozwoju społecznego. Jednocześnie rozwój ten oznacza proces istotnych i nieodwracalnych przemian w strukturze społecznej zdeterminowany między innymi poprzez czynniki ekonomiczne, polityczne, demograficzne i społeczne. Jednakowoż podkreślone przeobrażenia społeczne zachodzą z różną dynamiką i wielokierunkowo w poszczególnych państwach, co prowadzi do powstawania zróżnicowania w poziomach rozwoju społecznego w skali międzynarodowej.

Badania poszczególnych składników dobrobytu społecznego i jego mierników rozwijają się na świecie od połowy XX wieku i odwołują się do różnych kategorii potrzeb społecznych. Jako najbardziej popularną wśród miar rozwoju społecznego wskazuje się wskaźnik HDI. Został on stworzony w celu podniesienia świadomości dotyczącej wyzwań, przed którymi stają gospodarki poszczególnych państw na różnych poziomach rozwoju, a także w celu ułatwienia dokonywania porównań międzynarodowych prowadzących do klasyfikacji poszczególnych krajów pod względem szeroko rozumianego rozwoju.

Celem podjętych rozważań jest dokonanie analizy poszczególnych aspektów rozwoju społecznego w Polsce w kontekście wskaźnika HDI. Ponadto w artykule podjęto próbę określenia udziału kobiet i mężczyzn w kształtowaniu poszczególnych mierników będących składowymi omawianej miary rozwoju społecznego.

2. Deskrypcja Wskaźnika Rozwoju Społecznego HDI

W 1990 roku Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (*United Nations Development Programme* – UNDP) opublikował po raz pierwszy Raport o Rozwoju Społecznym (*Human Development Report* – HDR) stanowiący istotne narzędzie budowania świadomości w aspekcie rozwoju społecznego na świecie. Jego celem jest skupienie się na rozwoju ludzkim w aspekcie długookresowego dobrobytu, wykraczającym poza sferę materialną. Głównym narzędziem wykorzystywanym w HDR jest wskaźnik rozwoju społecznego (*Human Development Index* – HDI) [www.undp.iq.pl]. Miara ta opracowana została przez pakistańskiego ekonomistę Mahbuba ul Haqa będącego jednym z twórców HDR.

Wprowadzenie tego wskaźnika miało istotne znaczenie, pozwoliło bowiem na uwzględnienie zmiennych pozaekonomicznych, istotnych z punktu widzenia oceny zrównoważonego rozwoju poszczególnych państw, które to traktowane były jako drugorzędne wobec wskaźników makroekonomicznych, a w szczególności wobec produktu krajowego brutto (PKB). W związku z tym wskaźnik HDI umożliwia dokonanie pełniejszej oceny rozwoju aniżeli PKB na jednego mieszkańca czy też inna miara ekonomiczna, zwłaszcza w przypadku gdy jest analizowany wraz z odrębnymi wskaźnikami [Raport o rozwoju społecznym 2004, s. 1] dotyczącymi między innymi rozwoju społeczno-gospodarczego i demograficznego oraz danymi zawierającymi informacje na temat poziomu zanieczyszczenia środowiska, bezpieczeństwa osobistego, a także innych aspektów życia w poszczególnych państwach. W związku z tym HDI określany jest również jako wskaźnik rozwoju społeczno-ekonomicznego i stosowany jest przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) do celów porównań międzynarodowych [www.gis.geo.uj.edu.pl].

HDI stanowi syntetyczną miarę obliczaną na podstawie średniej poszczególnych wskaźników zawierających się w trzech podstawowych płaszczyznach życia [Nefs 2009, s. 2]:

- długie i zdrowe życie (*long and healthy life*): oceniane przez wskaźnik przeciętnej długości życia;

- wiedza (*knowledge*): oceniana poprzez wskaźnik analfabetyzmu i skolaryzacji;
- dostatni standard życia (*decent standard of living*): oceniany przy użyciu wskaźnika PKB *per capita*.

Sfery, z których składa się HDI, badane w ramach tego wskaźnika nie obejmują jednak wszystkich elementów zawartych w koncepcji rozwoju ludzkiego ze względu na niemożność pomiaru niektórych cech jakościowych lub brak odpowiednich danych źródłowych.

Ponadto należy zauważyć, iż uzupełnieniem miernika HDI są trzy wskaźniki skonstruowane i funkcjonujące na adekwatnych do niego zasadach:

- GDI (*Gender-related Development Index*): stanowi wskaźnik rozwoju społecznego z uwzględnieniem podziału na płeć i funkcjonuje w oparciu o identyczne zasady jak ogólny wskaźnik HDI;
- GEM (*Gender Empowerment Measure*): określający możliwość aktywnego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w życiu publicznym oraz ich udział w podejmowaniu decyzji gospodarczych;
- HPI (*Human Poverty Index*): stanowiący miarę ubóstwa społecznego, wyznaczany na podstawie średniej ważonej trzech wskaźników obejmujących minimum zdrowotne, edukacyjne oraz minimum warunków materialnych [www.undp.iq.pl].

Poprzez wykorzystanie do obliczeń HDI odpowiedniej metodologii rekomendowanej przez UNDP stosowany jest on do określania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego odrębnych krajów, dzięki czemu możliwe jest hierarchiczne uszeregowanie ich pod względem ogólnego poziomu rozwoju i określenie dystansu występującego pomiędzy państwami rozwijającymi się i rozwiniętymi.

Do obliczeń tego syntetycznego wskaźnika, jakim jest HDI, wykorzystywane są bezpośrednio cztery podstawowe mierniki, których odpowiednie zsumowanie klasyfikuje poszczególne państwa w skali od 0-1. Wśród tych wyznaczników wyróżnia się [www.undp.iq.pl]: przeciętne dalsze trwanie życia, ogólny wskaźnik skolaryzacji brutto na wszystkich szczeblach nauczania, wskaźnik umiejętności czytania ze zrozumieniem i pisania oraz PKB *per capita* (PPP USD).

Jednakowoż należy wskazać, iż podział poszczególnych krajów na słabo, średnio i wysoko rozwinięte, przy uwzględnieniu wskaźnika HDI, kształtuje się następująco [Raport o rozwoju społecznym 2004, s. 3]:

- 0-0,5 – kraje słabo rozwinięte (zacołane);
- 0,501-0,8 – kraje średnio rozwinięte;
- 0,801-1,0 – kraje wysoko rozwinięte.

W 1990 roku w Raporcie o rozwoju społecznym po raz pierwszy zaprezentowano metodologię obliczania wskaźnika HDI. Następnie zmodyfikowano ją w 1995 r., a obecny jej kształt zatwierdzono w roku 1999 w UNDP [www.biznes.pwn.pl]. Ogólna postać indeksu dla danego kraju w określonym momencie jest następująca [Kubiczek 2013, s. 14]:

$$H_j = \frac{1}{3} \sum_i^3 H_{ij},$$

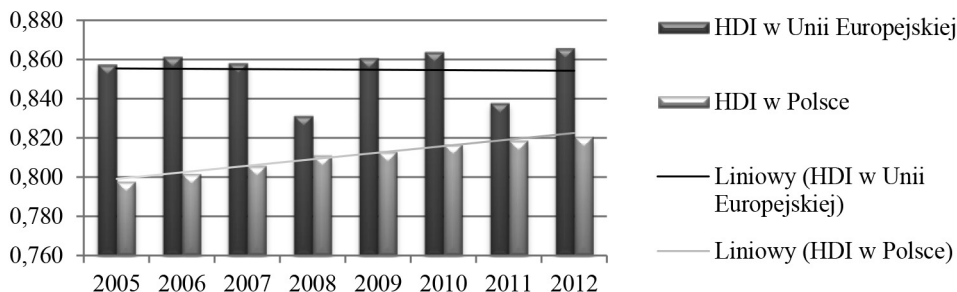
przy czym:

$$H_{ij} = \frac{X_{ij} - \min_k \{X_{jk}\}}{\max_k \{X_{ik}\} - \min_k \{X_{ik}\}},$$

gdzie: H_{ij} – standaryzowana wartość miernika cząstkowego (i); X_{ij} – rzeczywista wartość miernika cząstkowego (i); X_{ik} – wartości brzegowe (k) miernika cząstkowego (i); j – kraj; $i = 1, 2, 3$ – numer zmiennej wykorzystywanej przy wyznaczaniu HDI; k – wartości skrajne każdej ze zmiennych.

3. Kształtowanie się wskaźnika HDI w Polsce

Pozycję Polski na tle innych państw, w tym także państw zaliczanych do UE, w kontekście rozwoju społecznego określa ranking ustalony według wartości indeksu rozwoju społecznego – HDI. Wiele procesów występujących w Polsce po 1989 roku uległo dynamizacji po aneksji do Unii Europejskiej. Szczególnie widoczne stało się to w takich sferach, jak edukacja, warunki zatrudnienia czy prawa konsumenta. Dzięki unijnym instytucjom powstały nowe miejsca pracy. Kształtowanie się omawianego indeksu w Polsce na tle Unii Europejskiej przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Kształtowanie się wskaźnika HDI w Polsce na tle Unii Europejskiej w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne.

W latach 2005-2012 widoczny jest stopniowy wzrost wskaźnika HDI w Polsce. Niewątpliwie fakt ten jest związany z aneksją do Unii Europejskiej, która pociągnęła za sobą wiele pozytywnych przemian społeczno-gospodarczych. Od roku 2006 Polska znajduje się wśród krajów wysoko rozwiniętych, bowiem poziom wskaźnika HDI nieprzerwanie przekracza próg 0,801 szacowany dla krajów o wysokim rozwo-

ju. Jednakowoż należy zauważyć, iż średnia omawianego wskaźnika dla państw UE jest w każdym roku wyższa niż w przypadku Polski, co wskazuje na konieczność podejmowania dalszych działań zmierzających do podnoszenia poziomu poszczególnych mierników będących składowymi HDI w celu poprawy pozycji Polski na tle krajów Unii Europejskiej.

3.1. Wskaźnik trwania życia w Polsce

Jedną z miar wykorzystywaną w celu obliczania wskaźnika HDI jest indeks przeciętnego dalszego trwania życia. Jest to miara kalkulowana w oparciu o jednolitą metodologię zalecaną przez Światową Organizację Zdrowia. Wyraża ona średnią liczbę lat, jaką w danych warunkach umieralności ma jeszcze do przeżycia osoba pochodząca z określonej zbiorowości [Holzer 2003].

Rozwój nowych technologii w medycynie oraz nowoczesnych metod diagnostycznych, a także poprawa kondycji zdrowotnej Polaków w wyniku prowadzenia prozdrowotnego stylu życia mają swe odzwierciedlenie w trwającym już od ponad piętnastu lat spadku natężenia zgonów, a tym samym wydłużaniu przeciętnego trwania życia [Raport GUS, 2008, s. 6]. Kształtowanie się przeciętnego dalszego trwania życia w Polsce wśród kobiet i mężczyzn zaprezentowano w tab. 1.

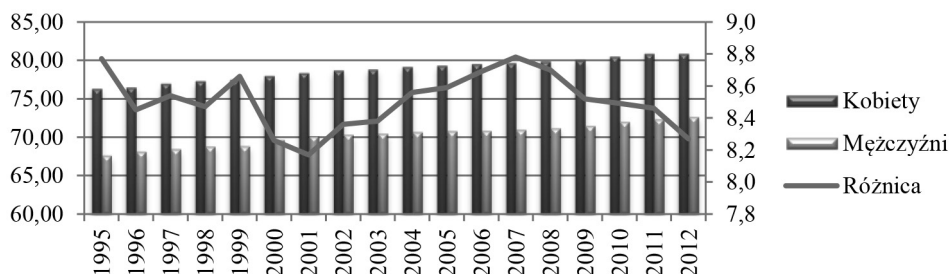
Tabela 1. Kształtowanie się przeciętnego dalszego trwania życia w Polsce wśród kobiet i mężczyzn w latach 1995-2012

Lata	Mężczyźni						Kobiety					
	według wieku											
	0	15	30	45	60	75	0	15	30	45	60	75
1995	67,62	53,92	39,81	26,68	15,84	7,92	76,39	62,56	47,87	33,61	20,52	9,73
1996	68,12	54,33	40,18	26,89	15,93	7,94	76,57	62,66	47,95	33,66	20,52	9,65
1997	68,45	54,46	40,35	27,10	16,13	8,15	76,99	62,94	48,23	33,91	20,80	9,87
1998	68,87	54,83	40,69	27,39	16,38	8,42	77,34	63,22	48,51	34,18	21,04	10,03
1999	68,83	54,76	40,62	27,31	16,29	8,32	77,49	63,31	48,60	34,26	21,13	10,09
2000	69,74	55,59	41,36	27,93	16,72	8,57	78,00	63,76	49,03	34,65	21,51	10,36
2001	70,21	56,02	41,77	28,27	17,03	8,81	78,38	64,12	49,38	34,98	21,80	10,55
2002	70,42	56,23	42,01	28,48	17,19	8,82	78,78	64,51	49,77	35,35	22,15	10,77
2003	70,52	56,28	42,00	28,46	17,13	8,67	78,90	64,57	49,83	35,39	22,17	10,77
2004	70,67	56,40	42,12	28,59	17,38	8,91	79,23	64,88	50,13	35,68	22,48	11,02
2005	70,81	56,49	42,23	28,71	17,51	9,01	79,40	65,04	50,27	35,84	22,65	11,15
2006	70,93	56,61	42,31	28,79	17,65	9,09	79,62	65,22	50,45	36,02	22,84	11,31
2007	70,96	56,62	42,35	28,83	17,69	9,14	79,74	65,33	50,58	36,12	22,94	11,41
2008	71,26	56,89	42,63	29,08	17,89	9,22	79,96	65,53	50,78	36,31	23,09	11,54
2009	71,53	57,13	42,86	29,25	17,90	9,20	80,05	65,62	50,85	36,39	23,15	11,56
2010	72,10	57,64	43,34	29,67	18,25	9,49	80,59	66,10	51,30	36,80	23,47	11,85
2011	72,44	57,97	43,67	30,01	18,52	9,69	80,90	66,38	51,61	37,10	23,76	12,13
2012	72,71	58,23	43,92	30,17	18,59	9,72	80,98	66,45	51,65	37,13	23,77	12,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.demografia.stat.gov.pl, (01.05.2014).

Na podstawie zaprezentowanych danych można zauważyć, iż w Polsce w ciągu dwóch ostatnich dekad występuje wysoka umieralność wśród mężczyzn. Pomimo że

w latach 90. różnica pomiędzy przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn malała, to nowa dekada przyniosła ponowny wzrost tej wartości do poziomu 8,8 w roku 2007. Zjawisko nadumieralności wśród mężczyzn widoczne jest we wszystkich grupach wiekowych. Wiekowi pełnoletniości w 2007 roku nie dożyło 1,1% mężczyzn, zaś kobiet 0,8% [Raport GUS, 2008, s. 6]. Nierówności w poziomie długości życia w poszczególnych latach wśród kobiet i mężczyzn zobrazowano na rys. 2.

Rys. 2. Poziom długości życia wśród kobiet i mężczyzn w latach 1995-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

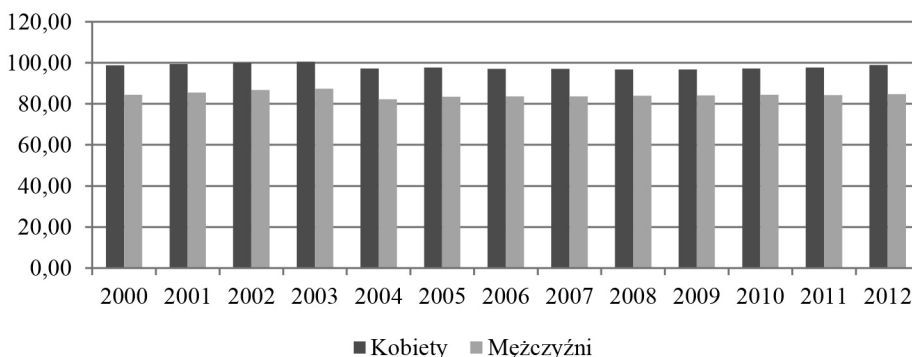
Bezpośrednio po drugiej wojnie światowej poziom umieralności w Polsce był bardzo wysoki. W latach 50. obserwowano natomiast szybki jego spadek, a tym samym wyraźny wzrost parametrów trwania życia. Ta korzystna tendencja utrzymywała się również w kolejnym dziesięcioleciu, jednak ze słabszym natężeniem. W latach 70. i 80. natomiast średnia długość życia wśród mężczyzn praktycznie nie uległa zmianie [Raport GUS, 2008, s. 9]. Od lat 90. do chwili obecnej przeciętna długość życia wśród kobiet wydłużyła się o średnio nieco ponad 5 lat, zaś wśród mężczyzn o ponad 6 lat. Wzrost ten osiągnięto między innymi dzięki zmniejszeniu umieralności wśród niemowląt.

Pomimo jednak następujących korzystnych zmian w wydłużaniu przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle pozostałych państw UE. Długość życia Polaków jest krótsza o kilka lat (mężczyzn o ok. 8, kobiet zaś o 4-5) w porównaniu z mieszkańcami Europy Zachodniej czy też państw skandynawskich [www.egospodarka.pl].

3.2. Ogólny wskaźnik skolaryzacji brutto w Polsce

Wśród czynników, które przyczyniają się do rozwoju danego społeczeństwa, istotne znaczenie ma system edukacji. Miarą powszedniości kształcenia są współczynniki skolaryzacji. Współczynnik skolaryzacji brutto określa stosunek wszystkich osób uczących się na danym poziomie (niezależnie od wieku) do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia (według stanu na dzień 31 grudnia). Jeśli chodzi natomiast o wskaźnik skolaryzacji netto, to

jest to stosunek liczby osób w nominalnym wieku kształcenia na danym poziomie do całej populacji osób będącej w wieku przypisanym danemu poziomowi. Do obliczania wskaźnika HDI wykorzystywany jest jednak wskaźnik skolaryzacji brutto, którego stan na wszystkich szczeblach nauczania w Polsce ukazano na rys. 3.

Rys. 3. Wskaźnik skolaryzacji brutto na wszystkich szczeblach nauczania z podziałem na płeć w Polsce w latach 2000-2012 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.data.uis.unesco.org/#, (04.05.2014).

Od roku 2000 zaobserwować można wzrastającą z roku na rok wartość wskaźnika skolaryzacji brutto, co stanowi skutek rosnącej świadomości wśród społeczeństwa na temat znaczenia edukacji w życiu poszczególnych jednostek, bowiem od niej zależy ich rozwój, a co za tym idzie – także rozwój całej gospodarki. Jednocześnie zauważalna jest wyraźna rozbieżność tej miary w odniesieniu do płci, bowiem w badanym okresie w poszczególnych latach widoczna jest wyraźna przewaga kobiet w tym zakresie. Największa różnica zanotowana została w latach 2000, 2005 i 2012 i wynosiła ponad 14%. Wśród przyczyn większego zaangażowania kobiet w procesy edukacyjne można wskazać między innymi chęć pokonania tak zwanego „szklanego sufitu”, którym to pojęciem w socjologii rynku pracy określane są trudności w zdobywaniu zatrudnienia na wyższych szczeblach zawodowych, a także chęć uzyskania wyższych dochodów. Kobiety w przeciwieństwie do mężczyzn niejednokrotnie zobligowane są do posiadania wyższych kwalifikacji i doświadczenia, w związku z czym nakładany jest na nie obowiązek dodatkowego kształcenia.

3.3. Poziom alfabetyzacji w Polsce

Sprawność czytania ze zrozumieniem i pisanie jest niezbędną we współczesnym świecie. Jest ona zasadniczym wymogiem dla obywateli żyjących w społeczeństwach zdominowanych przez słowo pisane. Umiejętność ta prowadzi do upodmiotowienia jednostki, ponieważ pozwala na aktywne funkcjonowanie wśród społeczeństwa poprzez między innymi aktywność konsumencką, dbanie o zdrowie czy

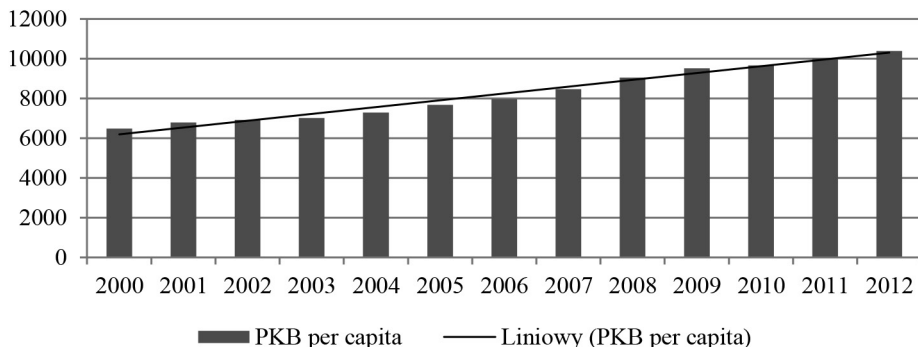
też funkcjonowanie na rynku pracy. Problem analfabetyzmu stanowi zatem istotny aspekt rozwoju społecznego, a zatem wliczany jest do HDI.

Jeśli chodzi o wskaźnik alfabetyzacji, pozycja Polski w porównaniu do pozostałych państw UE jest zadowalająca. W ciągu ostatniej dekady poziom umiejętności czytania ze zrozumieniem i pisania znacznie się poprawił. Istnieje jednak pewna rozbieżność pomiędzy płciami, bowiem poziom alfabetyzacji wśród mężczyzn jest niemal trzykrotnie wyższy niż wśród kobiet.

Brak umiejętności czytania i pisania ze zrozumieniem jest zjawiskiem szczególnie niepokojącym, ponieważ osoby pozbawione tych kompetencji rzadziej kończą szkołę, częściej narażone są na bezrobocie, a także ograniczają swój rozwój osobisty i aktywność obywatelską, co prowadzi do wzrostu ubóstwa i w konsekwencji zmniejszenia wydajności danej gospodarki oraz osłabienia wzrostu gospodarczego. W roku 2012 poziom omawianego wskaźnika kształtował się w granicach ok. 99,5%.

3.4. Skala produktu krajowego brutto *per capita* w Polsce

Po zakończeniu II wojny światowej prekursorzy mierzenia produkcji i dochodu narodowego podkreślali znaczenie ekspansji społecznej, a wzrost gospodarczy stał się głównym celem gospodarek poszczególnych państw. Do dnia dzisiejszego za podstawową miarę rozwoju traktuje się tempo wzrostu PKB *per capita*. Jest to wskaźnik wykorzystujący wartość PKB danego państwa dzieloną przez liczbę jego mieszkańców. Dzięki niemu możliwe staje się dokonanie podziału na kraje wysoko (PKB *per capita* powyżej 10000 USD), średnio (PKB *per capita* pomiędzy 2000 a 10 000 USD) oraz słabo rozwinięte (PKB *per capita* poniżej 2000 USD) [www.prognostic.pl]. PKB *per capita* jako jeden z najczęściej stosowanych wskaźników zamożności na świecie stał się jedną z miar kształtujących indeks HDI. Poziom PKB *per capita* w Polsce zaprezentowano na rys. 4.

Rys. 4. PKB *per capita* według parytetu siły nabywczej w Polsce w latach 2000-2012 (w USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.pl.tradingeconomics.com, (06.05.2014).

Na podstawie rys. 4 zauważyć można, iż wskaźnik PKB *per capita* w Polsce w badanym okresie sukcesywnie wzrasta. Po raz pierwszy od setek lat Polska ma realną szansę dorównania najbogatszym gospodarkom światowym. Dzięki założeniom konwergencji może rozwijać się znacznie szybciej, co w dłuższej perspektywie czasowej może doprowadzić do osiągnięcia znaczącego poziomu wzrostu gospodarczego. Od roku 2011 PKB *per capita* przekracza wartość 10000 USD, dzięki czemu możliwe jest zaliczanie polskiej gospodarki do kategorii krajów wysoko rozwiniętych. Jednak w porównaniu z państwami UE polska gospodarka nadal zaliczana jest do słabiej rozwijających się i lokowana jest na ostatnich miejscach rankingowych.

4. Zakończenie

Koncepcja rozwoju społecznego, która sformułowana została przez UNDP, stanowi alternatywę dla wskaźników mierzących rozwój jedynie w odniesieniu do kategorii ekonomicznych, w oparciu o wzrost dochodu. Według niej rozwój społeczny powinien koncentrować się na każdej jednostce, obejmując, oprócz parametrów gospodarczych, także jakościowe aspekty życia, choćby takie jak opieka zdrowotna czy poziom edukacji [Global Development Research Group, s. 1].

Rozwój społeczny mierzony za pomocą wskaźnika HDI badany jest poprzez ocenę poziomu życia w danym kraju w oparciu o dochód, poziom edukacji, a także aspekty związane z długością i jakością życia. W ciągu ostatnich 20 lat koncepcja rozwoju społecznego doprowadziła do wzrostu świadomości na temat konieczności dokonywania kompleksowego wsparcia w wielu dziedzinach, a także stała się podstawą do sformułowania Milenijnych Celów Rozwoju wyznaczających kierunki rozwoju na świecie do 2015 roku.

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji sformułować można wniosek, iż poziom rozwoju społecznego w Polsce w odniesieniu do pozostałych państw skłania do refleksji dotyczącej globalnej współpracy rozwojowej. Od zaledwie kilku lat Polska po raz pierwszy została zaliczona do grupy państw wyróżniających się wysokim rozwojem społecznym. Niemniej jednak w wielu aspektach nadal nie dorównuje ona największym gospodarkom na świecie czy w UE. Przede wszystkim należy tu odnieść się do wskaźnika PKB *per capita*, który choć z roku na rok sukcesywnie wzrasta, to jednak nadal kształtuje się na nieznacznym poziomie, co w dużej mierze przyczynia się do niskiego sklasyfikowania Polski wśród państw o wysokim rozwoju społecznym.

Jeśli chodzi natomiast o jakość edukacji i zdrowia, to w tym aspekcie pozycja Polski wykazuje tendencję rosnącą – między innymi dzięki zmniejszeniu poziomu umieralności wśród noworodków i zastosowaniu różnego rodzaju szczepień, a także podniesieniu świadomości społecznej na temat konieczności rozwoju edukacyjnego od najniższych poziomów edukacji. Szczególnie wysoki poziom wykształcenia widoczny jest w przypadku kobiet, które jednocześnie charakteryzują się większą umiejętnością pisania i czytania ze zrozumieniem w porównaniu do mężczyzn. Po-

dobnie kształtuje się sytuacja w odniesieniu do długości życia z rozróżnieniem na płeć, bowiem kobiety w badanym okresie charakteryzowały się dłuższym średnim trwaniem życia w porównaniu do mężczyzn, wśród których w poszczególnych latach widoczna jest wyraźna różnica w poziomie długości życia.

Dokonując syntetycznego podsumowania przedstawionych rozważań, wskazać należy, iż aby poprawić pozycję Polski pośród najbardziej rozwiniętych gospodarek światowych, konieczne wydaje się podejmowanie konkretnych działań zmierzających do podnoszenia wzrostu gospodarczego, a także zastosowanie odpowiedniej polityki, co w konsekwencji doprowadzi także do szeroko rozumianego rozwoju społecznego.

Literatura

- Holzer J.Z., *Demografia*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
- Kubiczek F., *Indeksy rozwoju społecznego*, Materiały dydaktyczne, Warszawa 2013.
- Nefs D., *HDI Project Report*, Indie 2009.
- Polska – sukces rozwoju społecznego, czy bardziej pomoc innym?*, Global Development Research Group, Komentarz 7/2010.
- Raport Głównego Urzędu Statystycznego, *Trwanie życia w 2007 r.*, Warszawa 2008.
- Raport o rozwoju społecznym, *W trosce o pracę*, Polska 2004.
- www.biznes.pwn.pl/haslo/3914492/indeks-rozwoju-spoecznego.html, (30.04.2014).
- www.data.uis.unesco.org/#, (04.05.2014).
- www.demografia.stat.gov.pl/bazademografia/TrwanieZycia.aspx (01.05.2014).
- www.egospodarka.pl/56268,Przecietne-trwanie-zycia-w-Polsce-2009,1,39,1.html (01.05.2014).
- www.gis.geo.uj.edu.pl/Teaching_tool_on_knowledge_transfer/pl/wskazniki.html (25.04.2014).
- www.pl.tradingeconomics.com/poland/gdp-per-capita (06.05.2014).
- www.prognostic.pl/-/pkb-per-capita (05.05.2014).
- www.undp.iq.pl/Co-robimy/Badania-rozwoju-spoecznego2 (25.04.2014).

ANALYSIS OF SOCIAL DEVELOPMENT, INCLUDING SEX INDICATOR BY HUMAN DEVELOPMENT INDEX IN POLAND

Summary: The article presents the characteristics of the HDI, and an analysis of the level of social development in Poland. The aim of the study is to analyze various measures of social development which are components of the HDI, and to determine the participation of women and men in the context of the creation of this measure in Poland. The first part of the article presents the characteristics of the HDI with its individual elements. The second part of the study is empirical and includes the analysis of individual indicators of social development disaggregated by gender in Poland.

Keywords: HDI, social development, GDP per capita.